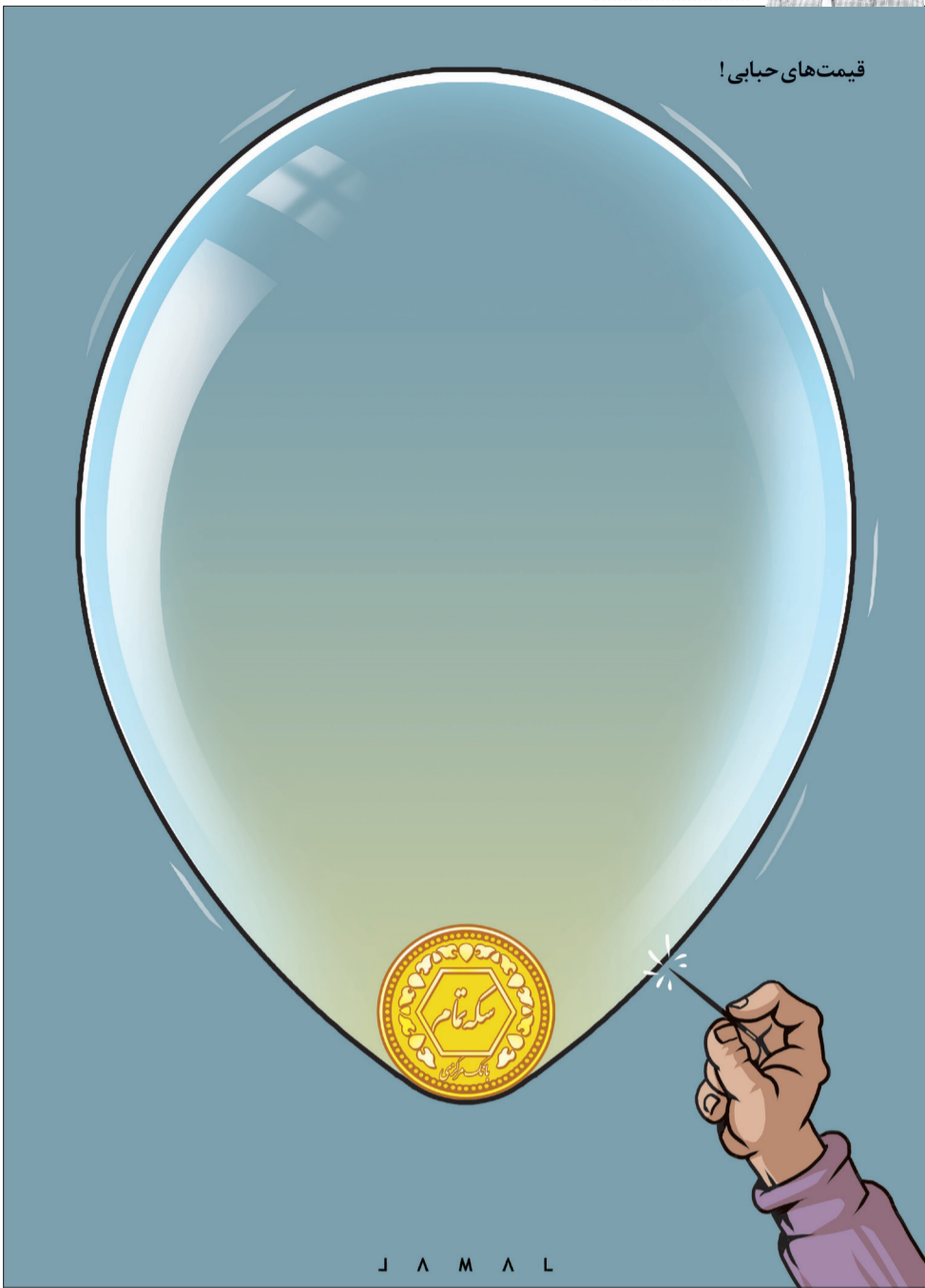

قیمت‌های حبابی!

J A M A N

تاکید بر استقلال قاضی

بررسی بخشنامه «استناد به کنوانسیون‌های حقوق بشری در آرای قضایی»

قضات فرهیخته محاکم جمهوری اسلامی ایران... از منابع حقوق بشری از جمله، قانون الحاق به میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، قانون الحاق به کنوانسیون حقوق کودک، قانون الحاق به میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، قانون الحاق به کنوانسیون افراد دارای معلولیت و قانون الحاق به کنوانسیون رفع تمامی اشکال تبعیض نژادی استفاده می‌کنند و با صدور آراء متقن، مستدل و مستند در خصوص احترام، اجرا و حمایت از حقوق بشر ایفای نقش می‌نمایند. از این رو... ضرورت دارد... مراجع قضایی در استناد به آن‌ها موارد ذیل را رعایت نمایند... توصیه به قضات به رعایت نکاتی در قالب بخشنامه، با اصول دادرسی عادلانه چندان سازگار به نظر نمی‌رسد.

بند (۱) بخشنامه بیان می‌کند: «در تطبیق موضوع رأی با مواد کنوانسیون‌های حقوق بشری، طرفت و دقت لازم به نحوی به عمل آید که قوانین داخلی متعارض با تعهد حقوق بشری وجود نداشته باشد، منظور خیلی مفهوم نیست. در بند (۲) گفته شده معاهدات حقوق بشری که ایران عضو آنها می‌باشد تنها همان پنج معاهده‌ای است که در این نامه به آن‌ها اشاره شده است. تشخیص این مهم با توجه به اصل ۱۶۷ قانون اساسی که قاضی را مکلف به کوشش برای پیدا کردن حکم پرورنده در قوانین مدون کرده، با دادرسی است نه مرجعی دیگر. بند (۳) بر عدم نمایند بودن استناد به کنوانسیون می‌پردازد. در بند (۴) به قضات توصیه شده از تفاسیر وسیع مفاد کنوانسیون‌های لازم‌الاجرا به کیفیتی که در تعارض با مبانی شرعی، قانون اساسی و قوانین داخلی دیگر باشد، اجتناب شود. کافی است این بند را با اصل ۱۷۳ قانون اساسی تطبیق دهیم: «شرح و تفسیر قوانین عادی در صلاحیت مجلس شورای اسلامی است. مفاد این اصل مانع از تفسیری که دادرسان، در مقام تمییز حق، از قوانین می‌کنند، نیست؛ نتیجه این توصیه دخالت در روش تفسیر محاکم است. در بند (۵) آمده عرف، دکتربین، انصاف، قطعنامه‌های مجمع عمومی و شورای امنیت منابع حقوق داخلی محسوب نمی‌شوند بنابراین نباید به آن‌ها استناد شود. علاوه بر نادرست بودن این تحلیل در دسته‌بندی و تبیین منابع نظام حقوقی ایران، امر به عدم استناد به هیچ‌وجه قابل پذیرش نیست. در بند (۶) با آخر، توجه قضات به حق شرط ایران در هنگام پیوستن به معاهدات جلب شده است. با توجه به فراز پایانی اصل ۱۷۰ قانون اساسی و تبصره ۱ ماده ۱۲ «قانون دیوان عدالت اداری» (۱۴۰۲) که فقط بخشنامه‌های رئیس قوه قضائیه را قابل ابطال ندانسته (نه معاونین وی را)، همه شهروندان می‌توانند ابطال آن را از دیوان عدالت اداری به دلیل مغایرت با قوانین تقاضا کنند.

ابراهیم ایوبی
وکیل دادگستری

اگر امروزه به دادگستری سری بزیم، حضور دادرسان جوان در مسند قضاوت است که بسیاری متولد دهه هفتاد خورشیدی هستند به چشم می‌آید. مهمترین تفاوت این نسل با پیشینیان، روزآمدی در شناخت جامعه، گذراندن تحصیلات تکمیلی و آشنایی با فن آوری است که اثر آن در آرای صادره دیده می‌شود. همچنین پایبندی بیشتر به موازین حقوق شهروندی در گفتار و رفتار با مردم، به دلیل حضور نسل جوان حقوق دان در شبکه‌های اجتماعی، آراء با سرعت منتشر -مثل انتشار آرای وحدت رویه قضایی چند ساعت پس از صدور و پیش از فرایند کند انتشار در «روزنامه رسمی کشور»- و مورد ارزیابی کارشناسان و حتی شهروندان عادی قرار می‌گیرد.

در ۱۷ آذرماه ۱۴۰۲ معاون امور بین‌الملل قوه قضائیه (کاظم غریب‌آبادی) با صدور بخشنامه‌ای با عنوان «استناد به کنوانسیون‌های بین‌المللی حقوق بشری در آراء قضایی» در شش بند توصیه‌هایی خطاب به قضات داشته است. از زاویه صلاحیتی، گرچه رئیس قوه قضائیه با توجه به وظیفه «ایجاد تشکیلات لازم در دادگستری» امکان صدور بخشنامه را دارد ولی امکان تفویض این اختیار به معاونین او پیش‌بینی نشده است. همچنین تعیین خط مشی و توصیه به قضات در چگونگی استناد به قوانین و مقررات، گرچه در مقام پیشنهاد پسندیده نیست، اما شرح و عرف بر اصل «استقلال قاضی» تأکید دارند. اصل ۱۵۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران با این عبارت آغاز می‌شود: «قوه قضائیه قوه‌ای است مستقل... البته بهتر بود به جای پرداختن به «استقلال قاضی» که با پذیرش تفکیک قوا بدیهی به نظر می‌رسد، به «استقلال قاضی» صریح‌تر اشاره می‌شد. در بند پنجم ماده ۱۷ «قانون نظارت بر رفتار قضات» (۱۳۹۰) موضوع «خروج از بی‌طرفی در انجام وظایف قضایی» به‌عنوان یک تخلف انتظامی سنگین به شمار رفته و برای آن مجازات‌های شدید درجه ۸ تا ۱۳ (مانند بازنشستگی پیش از موعد، بازخرید و انقصال دائم از خدمت قضایی یا دولتی) در نظر گرفته شده است.

یک مقدمه، شش بند و توضیح کوتاه در پایانه، ساختار این بخشنامه دوصحیفه‌ای را تشکیل می‌دهد. در قسمتی از مقدمه می‌خوانیم: «برخی

بیمار کمکی نمی‌کند و در مسیر آن نیز اثری نمی‌گذارد، بلکه بیماری مسیر خود را طی می‌کند.»

این تحلیل گر سیاسی با اشاره به فرآیند نظرسنجی‌ها و ارتباط اعتبار آن‌ها به دستگاه‌های دولتی، گفت: «به‌طور کلی نهاد دولتی مسئولی، برای افزایش اعتبار نظرسنجی‌ها وجود ندارد. اعتبار نظرسنجی فرآیند علمی خود را دارد و هیچ ربطی به مسئولان سیاسی و دولتی ندارد. مؤسسه‌ای هستند که در فضای علمی و طی فرآیندهای مشخص، نظرسنجی‌ها را انجام می‌دهند و کارشناسان نیز بر کار آن‌ها نظارت می‌کنند. این فرآیند علمی و نظارت کارشناسی، ملاک اعتبار نظرسنجی است. مسئله مهم این است که نتایج این نظرسنجی‌ها منتشر شود.»

عبدی انجام نظرسنجی‌ها را ابزاری برای بهبود شرایط رقابت دانست و تأکید کرد: «نظرسنجی‌ها اثر تعیین‌کننده‌ای در انتخابات ندارند. هدف از نظرسنجی آگاهی از مسائل جامعه و تأثیر بر سیاست‌های تبلیغاتی نامزدها است. نظرسنجی، وسیله‌ای برای کمک به بهبود شرایط رقابت است و اثری بر نتیجه نهایی ندارد.»

این پژوهش‌گر افکار عمومی در پاسخ به این سوال که عملکرد شورای نگهبان در رد یا تأیید صلاحیت نامزدها، چه تأثیری در میزان مشارکت مردم دارد؟ گفت: «اگر ۱۰ هزار نفر دیگر هم تأیید صلاحیت کنند، تأثیری در این انتخابات ندارد. اعتبار انتخابات به تعداد نامزدها نیست؛ اعتبار انتخابات به تعداد نامزدهای متعلق به گروه‌ها و جناح‌های شناخته‌شده است. این‌ها چه کسانی هستند که تأیید شده‌اند و هیچ‌کس هم آن‌ها را نمی‌شناسد؟ همین افراد وارد رقابت می‌شوند و به اندازه انگشتان دست رای نمی‌آورند. با تعداد بالای نامزد، هیچ اتفاقی برای انتخابات نمی‌افتد. همان‌طور که اگر در انتخابات ریاست جمهوری فقط ۲ نامزد جدی حضور داشته باشند می‌توانیم شاهد بیشترین شرکت‌کنندگان در این رقابت باشیم. چون آن دو نفر اکثریت جامعه را به‌طور واقعی نمایندگی می‌کنند. اما در نقطه مقابل، ممکن است ۲۰ نفر در انتخابات ریاست جمهوری تأیید شوند که هیچ‌کدام نماینده اکثریت جامعه نباشند و در نتیجه، مردم توجیهی به انتخابات نکنند. این تأیید و رد کردن‌ها فاقد اهمیت است. باید دید که کدام چهره‌های سیاسی و نمایندگان مطالبات واقعی مردم در انتخابات ثبت‌نام کردند و کدام‌یک از آن‌ها تأیید یا رد صلاحیت شدند. فعلاً افراد چندانی را ندیده‌ام.»

▼ اجازه انجام نظرسنجی علمی و انتشار نتایج آن را بدهید

سیدحسین رسولی، معاون پیشین وزیر کشور، درباره اظهارنظر اخیر معاون سیاسی وزارت کشور راجع به نتایج نظرسنجی‌ها و افزایش مشارکت در انتخابات پیش رو، به خبرنگار «هم‌میهن» گفت: «نرخ مشارکت در انتخابات تابعی از رفتار سیاسی و انتخاباتی اکثریت واجدین شرایط شرکت در انتخابات است. اگر این اکثریت از دستاوردها و نحوه اداره کشور رضایت داشته باشند، به‌طور طبیعی اشتیاق بیشتری برای شرکت در انتخابات از خودشان نشان می‌دهند. به هر میزانی که ناراضیانی عمومی در اکثریت جامعه بالا باشد، مردم انگیزه کم‌تری برای شرکت در انتخابات دارند. بهترین شاخص و سنجه برای

اگر جمعیت افزایش یابد تکلیف کیفیت زندگی در شهر چه می‌شود؟ بیان کرد: «این ملاحظات است که باید توسط شورای شهر تهران و شورایی شهری سازی و معماری بررسی شود. در طرح‌های جامع شهر تهران باید این ملاحظات مدنظر قرار گیرد تا تهران به جایی نرسد که غیر قابل سکونت شود. این هنر نیست که یک شهر را اساقط کنیم.»

▼ برنامه‌های زاکانی ۱۰ ساله است

ناصر امانی، عضو شورای شهر تهران در پاسخ به این سوال که از توضیحات زاکانی درباره ورود شرکت‌های چینی به بازار ساخت و ساز تهران قانع شدید؟ به هم‌میهن گفت: «قانع نشدم. موضوعی که شهردار مطرح می‌کند، در خوش‌بینانه‌ترین حالت یک برنامه ۱۰ ساله است و تمام برنامه چهارم توسعه شهر تهران و برنامه سالانه شهرداری تهران را تحت تأثیر قرار می‌دهد.» او با اشاره به اینکه رابطه ساختمان‌سازی شرکت‌های چینی مشخص نیست، افزود: «پس از دو سال تأخیر زاکانی اعلام کرد که اولویت شهر تهران آلودگی هوا و حمل و نقل عمومی است. اگر قرار است از خارج از کشور ثروت و تکنولوژی وارد کنیم چرا نباید به اولویت شهر اختصاص دهیم. در حوزه گردشگری، مترو، ون، اتوبوس، موتورسیکلت، مسکن با حجم ۱۲ میلیارد یورو به شکل مستقیم و غیرمستقیم تقاضای منعقد شده و به قرارداد می‌رسد. به‌نظر تفاهم‌نامه‌هایی با این مبلغ نیاز به برنامه‌مدون و پیوسته‌های متعددی دارد که بسیاری از آنها نیاز به برنامه ۱۰ ساله دارد. واقعیت این است که این تفاهم‌نامه‌ها با واقعیت شهرداری هم تطابق ندارد. در جلسه‌ای مدیرعامل اتوبوسرانی پرسیدیم که چرا از شرکت‌هایی که شهردار تهران از آن تعریف می‌کند اتوبوس نگرفتید؟ پاسخ داد: «شهرداری توانسته به تعهدات خود عمل کند.» شهرداری در مقابل این اتوبوس‌ها قرار است ملک بپردازد. شهرداری با ملک ندادن مالکی نیست که قابلیت نقد شدن داشته باشد و مشکل شرکت خودروسازی را حل کند. آن وقت در شورای شهر تهران صحبت از ۱۲ میلیارد یورو آن هم به‌طریق یوزانس می‌کنند که به‌خرج‌ترین و پرسودترین برای طرف مقابل است. یوزانس در تأمین مالی آخرین راه‌حل است برای تأمین مالی.»

او روز گذشته در صحن شورای شهر تهران به حضور شرکت‌های چینی در ساخت و ساز بافت فرسوده نیز واکنش نشان داد. این عضو شورای شهر تهران گفت: «بر اساس این تفاهم زمین در اختیار شرکت چینی قرار می‌گیرد و آنها اقدام به ساخت مسکن می‌کنند در حالی که شعار شهرداری در این دوره «تهران کلاشهر الگوی جهان اسلام» است. مقام رهبری می‌فرمایند در مسکن ما وابستگی به خارج نداریم. زمین، مصالح و طراحی مال خودمان است. بنابراین باید به مسئله مسکن رسید.»

▼ جمعیت تهران اشباع شده است

سیدجعفر تشکری هاشمی، رئیس کمیسیون عمران و حمل و نقل شورای شهر تهران نیز در گفت‌وگو با هم‌میهن در واکنش به حضور چینی‌ها به ساخت و ساز در تهران، اظهار کرد: «شهردار تهران برای موضوعاتی که مطرح کرد لایحه‌ای به شورای شهر تهران ارائه کرده و مطالعه آن مشخص می‌کند که مدل‌های اقتصادی و فنی مورد تأیید هست یا خیر؟ اگر شورای شهر پایتخت به این نتیجه برسد که طرحی خوب است از آن حمایت می‌کند و اگر طرح شهرداری واجد ایراداتی باشد، شورای شهر در تصمیم‌گیری دقت لازم را خواهد کرد.»

او با بیان اینکه حضور چینی‌ها در ساخت و ساز تهران چندروزی است که در رسانه‌ها مطرح شده است، گفت: «شهردار تهران در گزارش خود به ورود چینی‌ها به ساختمان‌سازی اشاره کرد. با اعلام شهردار، این تفاهم‌نامه قطعیت پیدا نمی‌کند. جزئیات این مسائل باید در شورای شهر تهران بررسی شود. در این باره چند نکته حائز اهمیت است. نکته اول این است که نیازمند فناوری‌های نودر صنعت ساختمان هستیم؛ به‌گونه‌ای که قیمت تمام‌شده ساخت و ساز کاهش یابد. از سوی دیگر این صنعت باید سرعت بیشتری بگیرد و از مصالح سبک و ایمن‌تری در آن استفاده شود. اما شرکت‌های قدری در کشور و پایتخت در حوزه اجرایی صنعت ساختمانی فعالیت می‌کنند. بنابراین نمی‌توانیم سرمایه‌گذاران داخلی را نادیده بگیریم.» تشکری هاشمی با اشاره به اینکه در ساخت مسکن مباحث جدی‌تر باید مورد توجه قرار گیرد، افزود: «یکی از این مباحث ظرفیت زیست‌محیطی است. چند نفر می‌توانند در این شهر زندگی کنند که هوا، آب، خاک و پارامترهای زیست‌محیطی قابل قبولی را در اختیار داشته باشند؟ اگر ۵۰۰ مسکن بسازیم که در هر واحد ۴ نفر ساکن شوند، ۲ میلیون نفر به جمعیت تهران اضافه می‌شود. این دو میلیون نفر چقدر آب- شرب و بهداشتی- نیاز دارند؟ از سوی دیگر عرضه‌های استفاده از انرژی‌های دیگر (گاز، بنزین و...)، تردد، کمبود سرنانه‌های آموزشی، درمانی، ورزشی، تجاری، اداری، فرهنگی و مذهبی و فضای سبز را هم باید در نظر گرفت. اصولاً اگر فکر کنیم از بخش خصوصی موفق‌تر عمل کردیم تا مسکن ارزان تأمین شود، دور از واقعیت است. تهران در وضعیت اشباع وضعیت زیست‌محیطی است و نباید جمعیت آن بیشتر شود. چراکه این شهر کشش ندارد. باید برای تأمین آب تهران از خلیج فارس آب انتقال بدهیم؟ اینکه امکان پذیر نیست. از سوی دیگر خیابان‌های تهران نیز کشش خوبی بیشتر را ندارد. زمانی پایتخت ایران بیک ترافیک داشت، در حال حاضر تمام ساعات بیک ترافیک است.»

رئیس کمیسیون عمران و حمل و نقل شورای شهر تهران در پاسخ به اینکه